

Рисунок 6 - Власна форма коливань на частоті 53,9 Гц

В особливості інтерес представляє глобальна форма коливань на частоті 49,4 Гц, що є наближеною до робочої частоти 50 Гц (рис. 4).

Було побудовано розрахункову модель системи ТФО. Обчислено власні частоти та форми власних коливань системи ТФО для діапазону 42 - 56 Гц. З дослідження власних частот виявлено наявність частоти 49,4 Гц, що знаходиться поблизу від робочої частоти. З дослідження форм власних коливань виявлено недостатню жорсткість щонайменше однієї пари колон фундаменту, що є посеред кріплення генератора.

УДК 625.032

Міщенко Ігор Вікторович, к.т.н., доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, : ivmishch@gmail.com

Чернов Вячеслав Миколайович, студент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КВАЗІСТАЦІОНАРНОГО МЕТОДУ ПРИ РОЗРАХУНКАХ СКЛАДНИХ ПНЕВМОМЕХАНІЧНИХ СИСТЕМ

Розглядаються теоретичні передумови побудування математичних моделей пневматичних трактів перспективних зразків пожежного та аварійно-рятувального спорядження, що мають у своєму складі складні пневмомеханічні системи. Розрахунок базується на теорії «наповнення – спорожнення» та квазістаціонарному методі визначення параметрів стану повітря.

Постановка проблеми. При проектуванні перспективних зразків пожежної та аварійно-рятувальної техніки інколи доводиться проводити розрахунки термодинамічних процесів, які відбуваються в пневматичних трактах складних пневмомеханічних систем, наприклад, в імпульсному пневмогідролічному мультиплікаторі, який пропонується до застосування в пожежному та аварійно-рятувальному автомобілі (Рис. 1). Мультиплікатор складається із резервуарів постійного (1) та змінного (3) об'ємів, які зв'язані

між собою трубопроводом (2) із встановленими в місцях з'єднання дросельними шайбами (4). В окремих випадках система дещо ускладнюється, якщо об'єми сполучених резервуарів значно відрізняються, а зміна об'єму якогось резервуару задається не в вигляді математичних залежностей того або іншого рівня складності, а є наслідком коливання деякої підпружиненої маси (поршень - 5), що з'єднана із ним.

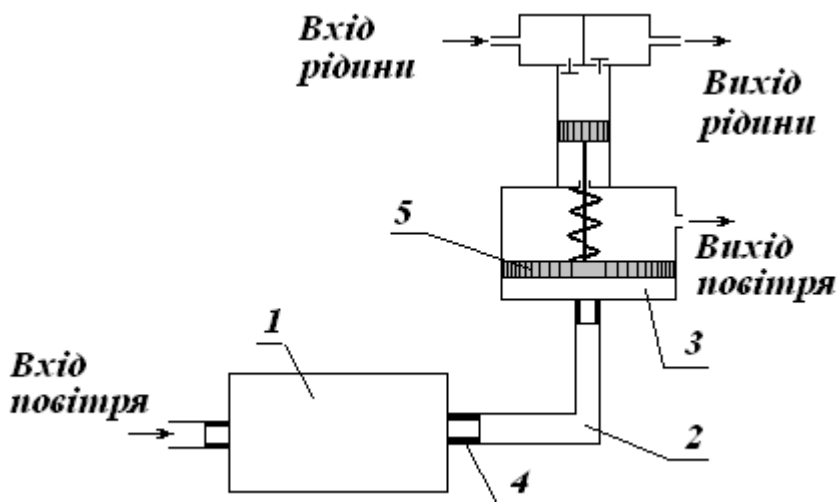

Рисунок 1 – Схема пневмоімпульсного мультиплікатора гідравлічного насоса

Постановка задачі та її вирішення. Основою теорії «наповнення – спорожнення» та квазістаціонарного методу розрахунку термодинамічних процесів при проектуванні пневматичних трактів є наступні положення:

- миттєве розповсюдження зміни тиску повітря в усьому об'ємі кожного окремо взятого елемента загальної пневмосистеми, внаслідок чого тиск в кожному резервуарі по усьому об'єму однаковий і не змінюється протягом кроку інтегрування;
- передбачається, що кінетична енергія струменю повітря, який проходить через дросель із одного об'єму в інший, повністю розсіюється;
- термодинамічні процеси аналізуються виходячи з основних законів збереження енергії та маси речовини.

Термодинамічні процеси в кожному із елементів цієї системи характеризуються наступними параметрами: P – тиск повітря в резервуарі; G – маса повітря в резервуарі; T – температура повітря; V – об'єм резервуара; ρ – густина повітря в резервуарі; C_p – теплоємність повітря в процесі $P = \text{const}$; C_v – теплоємність повітря в процесі $V = \text{const}$; R – газова стала.

Рівняння термодинаміки з урахуванням тепло- та масообміну, а також дроселювання повітря при його перетіканні із одного резервуару в інший, складаються на основі закону збереження енергії – першому законі термодинаміки:

$$dQ = dU + dL, \quad (1)$$

де Q – кількість зовнішньої теплоти, яка вноситься в систему; U – внутрішня енергія системи; L – робота, яку виконує система.

Для елементів термодинамічної системи диференціали, які входять в рівняння (1), визначаються наступним чином:

$$dQ = dQ_1 + dQ_2, \quad (2)$$

де Q_1 – кількість теплоти, яка вноситься (+) в елемент, або відводиться від нього (–) через теплообмін з навколишнім середовищем; Q_2 – кількість теплоти, якою обмінюються між собою елементи термодинамічної системи при перетіканні повітря.

Теплообмін з навколишнім середовищем в загальному випадку має нестационарний характер, але для технічних розрахунків відносно повільних процесів при незначному діапазоні зміни температур можна використовувати рівняння теплопередачі:

$$Q_1 = -K_T H_T (T - T_0) dt, \quad (3)$$

$$dQ_2 = i dG, \quad (4)$$

де K_T – стаціонарний усереднений коефіцієнт теплопередачі; H_T – площа поверхні теплопередачі; T_0 – температура навколишнього середовища; i – ентальпія елементарного перетікаючого об'єму повітря dG . Приймаючи теплоємності C_p та C_v постійними, визначимо ентальпію:

$$i = C_p T = (C_v + R) T. \quad (5)$$

Враховуючи рівняння (2-5), запишемо перший закон термодинаміки (1) у вигляді:

$$C_v G dT + P dV - R T dG + K_T H_T (T - T_0) dt = 0. \quad (6)$$

Зважаючи на невеликий діапазон зміни тиску при якому швидкість повітря не перевищує 0,5 швидкості звуку, кількість повітря, яке перетікає, наприклад, із об'єму «1» в об'єм «2» (при $P_1 > P_2$) визначається наступним чином (μ – коефіцієнт витікання повітря, S_{1-2} – площа перерізу дроселя між елементами «1» та «2»):

$$dG_1 = \mu S_{1-2} [2\rho(P_1 - P_2)]^{1/2} dt, \quad (7)$$

Рівняння Клапейрона-Менделєєва характеризує стан повітря в елементах термодинамічної системи:

$$PV = GRT, \quad (8)$$

або в диференціальній формі після відповідних перетворень:

$$PdV + VdP - RTdG - RGdT = 0. \quad (9)$$

Замикає систему термодинамічну частину математичної моделі рівняння масового балансу:

$$dG_K + \sum dG_i - dG_M = 0, \quad (10)$$

де dG_K – кількість повітря, яке постачає компресор; dG_M – кількість повітря, яке виходить із мультиплікатору; dG_i – кількість повітря, яким обмінюються між собою окремі елементи пневмосистеми.

Диференціальне рівняння коливань підпружиненої маси запишемо використовуючи загальноприйняті методи механіки:

$$M \left(\frac{d^2x}{dt^2} \right) - kx + P_B F_B - P_T F_T = 0, \quad (11)$$

де M – маса поршня; x – переміщення поршня; k – жорсткість пружини; P_B – тиск повітря в резервуарі під поршнем; F_B – площа повітряного поршня; P_T – тиск рідини в резервуарі над гідравлічним поршнем; F_T – площа гідравлічного поршня.

Висновки. Важливим етапом при проектуванні новітніх зразків пожежної та аварійно-рятувальної техніки, що складаються з пневматичних трактів складних пневмомеханічних систем, є розробка математичних моделей для дослідження термодинамічних процесів, які відбуваються в системі, вибору її оптимальних параметрів та налаштування робочих процесів. В роботі розглядається один із методів побудови таких моделей.

Роговий Андрій Сергійович, д.т.н., проф., Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», asrogovoy@ukr.net

Рень Ціншен, студент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Нескорожений Артем Олегович, аспірант, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Тімченко Євген Ігорович, аспірант, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ВЗАЄМНЕ РОЗТАШУВАННЯ ТАНГЕНЦІАЛЬНИХ КАНАЛІВ ВИХОРОКАМЕРНИХ НАГНІТАЧІВ У БЕЗДРЕНАЖНОМУ РЕЖИМІ РОБОТИ

Проблеми перекачування середовищ, що мають у своєму складі тверді абразивні частинки, мають визначальний вплив на ефективність виробництва у багатьох промисловостях: добування корисних копалин, їх збагачення, транспорт, хімічна та будівна промисловості. Найбільш ефективний спосіб переміщення твердих середовищ на підприємствах – це використання пневматичного або гідравлічного транспорту. Вони потребують значно менших